„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф.
на по године . . . . . 7 „
на четврт године . . . . . 3 „ 50 н.
на један месец . . . . . 1 „ 20 н.
За Србију:
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ„ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 новчића у књижари браће М. Поповића.

БРОЈ 172. У НОВОМЕ САДУ, У ПЕТАК 4. (16.) НОВЕМБРА 1877. ГОДИНА XII.

РУСКО ТУРСКИ РАТ И НАРОДИ БАЛКАНСКОГ ПОЛУОСТРВА.

II.

Многи доказују, да би решење источног питања на основу коначног ослобођења хришћанских народа вређало интересе европских велесила, а наиме Енглеске и Аустро-Угарске.

То тврђење је без основа.

У Енглеској јавно мњење почиње увиђати, да таково решење источног питања не стоји у опреци са њеним трговачким интересима. Знатан део народа енглеског, скоро цела либерална странка, којој на челу стоји гласовити Гледстон, заузима у главном то становиште у источноме питању.

Томе схватању мораће се придружити и сама конзервативна странка, која је сада на влади. Конзервативна начела играју без сумње знатну улогу у међународним одношајима. Али и та начела налазе свога ограничења у природним законима, које не смеју преступити; а да тешко не оштете оне интересе, које заступају.

Ако би садашња конзервативна влада енглеска у својој заслепљености и, не осврћући се на озбиљне опомене увиђавне либералне странке, силом хтела Турску да одржи и тиме природни ток догађаја да спречи — то ће она самој Енглеској нанети највеће штете.

Енглеска надмоћност на мору је тако одлучна и евидентна, да је искључена свака бојазан, да ће радикално решење источног питања и најмање шкодити њеној трговини.

Таково решење источног питања било би још и од позитивне користи по Енглеску, јер би престала приносити оне грдне материјалне жртве, које чини у тој цели, не би-л какогод отклонила коб од Турске.

Али решење источног питања у корист коначног ослобођења хришћанских народа не би вређало, него би на против унапредило и интересе Аустро-Угарске. На место варварске Турске ступиле би младе хришћанске државе, с којима би наша монархија стајала у живим трговачким одношајима, а то би за кратко време знатно утврдило свезу пријатељства и у политичном погледу.

Млада индустрија наше монархије добила би тек тада свог правог полета. Ослобођени исток био би најбоље тржиште за наше индустријске производе, а то би благодетно утицало на наше финансије, које се доиста налазе у злехудом стању.

„Али таково решење источног питања не лежи у интересу Аустро-Угарске с тога, што ће народи балканског полуострва, који су већим делом словенског племена и православне вероисповести, нагињати Русији.“

Не да се порећи, да су хришћански народи турске царевине до сада највише симпатисали са Русијом. Али прави узрок тих симпатија лежи у томе, што се Русија и највише заузимала за те угњетене народе.

Грчка, која је са свим независна од Турске, Србија и Романија, које још стоје у вазалном одношају, имају великим делом Русији захвалити за свој државоправни положај.

Пошто је Русија тим државама толико помогла у делу њиховог ослобођења, није чудо, што и остали народи балканског полуострва, који још стењу под тешким јармом турским, све наде свог жељно очекиваног ослобођења највише полажу на Русију.

Но није основано тврђење: да ће се ти народи и након свог ослобођења од Русије дати употребити за оруђе.

Буду-л народи балканског полуострва једном слободни, то ће се они у међународним одношајима дати руководити искључиво својим сопственим интересима. Одржање државне независности биће им увек највиши обзир, који они никоме, па ни Русији не ће хтети жртвовати.

Да је тако, видимо из држања Грчке с једне а Србије и Романије с друге стране.

Краљевина Грчка, која је потпуно самостална, игра у источном питању од Русије сасвим независну улогу. Она ће ући у рат, али не по утицају Русије, већ једино руковођена својим сопственим интересима: да при коначном решавању тог давнашњег спора оживотвори свој народни програм присаједињењем оних покрајина турских, које с њоме граниче.

Да Грчка, као независна држава, не стоји под утицајем руским, сведочи и последњи устанак критски. Када су Крићани, подбадани од Русије, устали на оружје против Турске, Русија је и саму Грчку подстицала на војну, али је ова при свем томе терала самосталну политику и остала је неутрална.

Србија и Романија су државе, које по постојећем државном праву стоје у вазалном одношају према Турској. Оне су по томе и више приступачне руском упливу него ли независна Грчка. Али да зато ипак нису оруђе руске политике, види се отуда, што поред свега тога, што се од сретног исхода ове војне надају знатном добитку, самостално управљају својом судбином. Романија је потанко обележила услове своје војене кооперације са Русијом, а Србија је и поред новчане потпоре руске задржала себи слободну акцију.

Кад те земље добију једаред све атрибуте државне независности, и када се и остали хришћански народи балканског полуострва сасвим ослободе од турске власти, то ће се они поред свега тог, што су сродни са руским народом по крви и вереисповести, и што њему имају млого захвалити на своме ослобођењу — у својим државним одношајима јединствено управљати по својим сопственим интересима.

Као што физична лица своју независност цене као највеће благо, тако исто и читави народи. Нагон самоодржања је тако силан, да га се ни један народ не ће одрећи ни по коју цену.

Тврђење: да ће хришћански народи балканског полуострва након свог коначног ослобођења постати оруђе руско, које ће опасно бити по осталу Европу — тако је исто не основано, као што нема темеља ни доказивање, да би таково решење источног питања пореметило европску равнотежу, која у истини никада није постојала.

Хришћански народи ће све већма хранити своју независност, што више буду напредовали у своме државноме животу. Они ће слободу својих земаља, у којима налазе све услове свога благостања, као највеће благо неговати и најбрижљивије чувати.

Патриотизам, домољубље — заиста није празан појам!

Немци из Елсаса и Лотарингије, који су припадали Француској пре последњег немачко-француског рата, не могу ни најмање да се опријатеље са том мисли, да стоје у заједници са великим, једноплеменим народом немачким. И ма да Немачка чини све могуће, да за себе задобије те своје нове садржављане, то ипак не подлежи сумњи, да би Немци елсаски и лотарингијски, кад би се питали општим гласањем, којој држави желе да припадају — једнодушно се изјавили за Француску.

Швајцарци су народности немачке, француске и талијанске. И ма да они граниче са великим државама тих трију једноплемених и тако угледних народа европских, то се ипак ни један швајцарски кантон не би хтео спојити са којом му год од горњих три великих држава. Томе узрок не лежи само у републиканском уставу швајцарском. Народ швајцарски ужива од давнашњих времена све благодети у својој малој земљи, па је зато и тако жарко љуби, да ни по коју цену не би хтео жртвовати њену слободу и независност.

Панславизам задаје без разлога страх западној Европи. Међу словенским народима не постоји ни духовна заједница, у толико мање основа има то тврђење: да Словени за тим теже да се државно уједине.

Што се панславизам све једнако спомиње, томе је поглавити узрок то, што још знатан део словенских народа и у просвећеном 19-том веку стење под тешким јармом турским. Буду-л ти народи кад ослобођени, то ће зацело и панславизам престати задавати страха Европи.

Ако би Русија за тим ишла: да досадашњу турску власт на балканском полуострву замени својом сопственом влашћу, то нема бојазни, да би она и извести могла ту своју намеру.

„Illy a bien loin entre le coup et le lièvre.“

Европа је доста јака, да на пут стане таковом покушају руском. —

Али Русија не иде за тим, да европску Турску присаједини своме огромноме царству.

Главна њена мисија лежи у Азији.

Крчећи путе својој трговини по још слабо познатим земљама сурових азијатских племена, Русија врши у исто време и цивилизаторски позив, пренашајући европску образованост у срце Азије.

То напредовање у Азији довешће Русију пре ил после у сукоб са Енглеском. Но с којим правом може захтевати Енглеска, да се Русија у Азији ограничи на студени Сибир и песковите пустоши Туркестана а сама да има најлепше земље јужне Азије?

Али ће Русија поглавиту пажњу морати обратити и на своје сопствене унутрашње одношаје. Гласови, који су се почели распростирати у последње време, да ће Русија након сретно окончаног рата добити устав, нису неосновани. Нихилистичке завере, које маха отимају у озбиљној мери, јасно показују, да и руски народ тражи, да се слободније може кретати. Сви су изгледи, да ће и апсолутна Русија скорим ступити у ред уставних држава европских.

Не зна се јамачно, како Русија мисли уредити одношаје хришћанских народа балканског полуострва после свршеног рата. Ни то се не зна, какав ће положај заузети друге велесиле у тој ствари, при расправљану мира. Али се поуздано може тврдити, да је коначно ослобођење хришћанских народа, односно њихово спојење са ослобођеним земљама балканског полуострва у сваком погледу најбоље решење источнога питања — јер је и најприродније. —*а*

Са бојног поља.

Ђенерал Скобељев, тај први јунак после Гурка у руској војни на европском бојишту, опет је издржао сјајан бој са Турцима. По званичном брзојаву из руског главног стана види се, да су Турци ноћу напали на Скобељева свом жестином, неби ли отели позицију „Зелено брдо“ натраг. Тај нападај сузбијен је сретно, Турци су се повукли натраг са својих седам табора. Скобељев је том приликом показао, да је увардао начин турског ратовања, те је из опрезности поставио јаку заседу, која га је за времена опоменула, да ће Турци ноћни нападај учинити. Турци су очевидно рачунали једно на умор руске војске, а друго на безбрижност њихову у освојеној позицији. Тај њихов рачун није био добар, као што резултат показује.

*

Са црногорског бојишта наговештена је офензива српска. По брзојавима, које смо у прошлом броју саопштили, види се, да Црногорци нису напали на Подгорицу, као што су то Турци мислили, него су се окренули на десну страну, оставив Подгорицу на левој. Кнез је Никола својом вештином изиграо и изненадио Турке. Освојио је фортацу и два села према Бару. Како се то место налази непосредно близу обале сињега мора, то је јасан политичан и стратегичан смер најновијег црногорског нападања. Познато је, да је Црна Гора на дипломатском пољу тражила пристаниште једно на јадранском мору. Тај праведни захтев црногорски није прихваћен, те ће сада кнез Никола с оружјем у руци да извојује оно, што му се мирним путем није дало.

*

Из Србије стижу гласови, који предсказују скору буру. Кад се на ум узме, да су скоро све бригаде I. класе на граници и да је између Порте и српске владе у Београду запетост наступила, онда је по све вероватно, да ће скорим одпочети непријатељства. За Србију рат против Турске у овом времену нема никакве опасности. Козаци су већ допрли до међе српске на југоисточној страни. Нов рат српски ускориће не само завршетак целог овог рата, него и остварење српске тежње од Косова овамо.

* * *

О изгледима опкољеног Осман-паше у Плевни телеграфише ово дописник „Дели-Њуса“ из Богота:

Покуша ли Осман паша пробити се, то би му покушај само кобно могао испасти. Рачуна се, да му је војска јака 45.000 момака. Одбивши губитке му и болеснике, могао би у најбољем случају у Софију одвести 20.000 људи. На име, ваља му пробити три руске опкопне линије, па ма да му војска добро брани опкопе, не вреди много у јуришу на утврђења.

Руске су линије свезане телеграфском жицом, тако да Руси могу за најкраће време усредсредити војску ма на којој тачци, где опасност загрози. Осман може само по ноћи усредсредити своје чете, те бацити на непријатељеве положаје. По свој прилици окушаће, да се пробије на путу, што води у Видин, јер се мисли, да су Руси онамо понајслабији. Али пробити се на тој страни, мало би вредило, јер би га руска коњица загнала и зауставила.

Време је доста лепо. Сваким даном и пада киша и сунце сија, ноћу је ведро, ваздух топао, путеви прилично проходни. Три дана кишовито време или три дана сухо, па путеви су или провађени или врло добри. Ђенерао Тотлебен разделио је коњицу на мања одељења. Пуца се сад на варош, сад на редуте. Да се топништвом тако управљало пред пређашње нападаје, како се сада управља, било би од много веће хасне, него што је заиста било.

По вестима из Букурешта креће се и Цимерманов кор у Добруџи. Нарочити дописник бечке старе „Пресе“ на бојном пољу јавља, да је Цимерман помакао свој главни стан са Трајановог насипа до варошице Кузгуна у правцу према Силистрији. Отуда се закључује да ће Руси још ове зиме окушати, да цернирају Силистрију. Од 9. на 10. о. м. нападну Руси међу Кузгуном и Силистријом на турску провијантну колону, коју су Черкеси пратили, и отму им сав товар.

Такође се јавља из Букурешта, да напредује образовање у Румунској разређених руских резервних трупа. Те трупе на име ваља разликовати од оних, које се држе спремне да попуне проређене редове оперативне војске.

(*Железни мост код Свиштова.*) Руси су већ почели градити железни мост међу Зимницом и Свиштовим. Сам мост не почива на понтонима, него на шупљим железним цилиндрима, који су на особит начин грађени, тако да плове по води. Цилиндри су пак на особит начин везани једно за друго и утврђени за котве, тако да таков цилиндарски мост даје већи отпор природним непогодама, него ли обичан понтонски.

ДОПИСИ.

(J. B.) **Будим-Пешта** 12. новем. На истоку на ново почиње сунце да се рађа и сија онако, како је то било у давнашњој давнини, пре неколико стотина година, док балкански народи још недознаше за окове азијског варваризма. Освитку те зоре радују се свиколици пријатељи напретка, пријатељи бољитка човечанског. Но као што је од памтивека бивало, да се свако племенитије делање пресуђивало са разних гледишта, а често пути и на најнеправеднији начин осуђивало, тако је још и дан-данас. Налазило се и налазиће се вавек измета, који ће потпомагати гажење људских права са стране појединих силника, али из прекомерних неоправданих себичних интереса. Тако је исто и са садањом руско-турском војном, или боље рећи борбом културе против азијскога мрака, који је за толико векова кужио свеж дух млађаних народа на балканском полуотоку. Пријатељи просвете, пријатељи слободе, зарадоваху се тој борби; у том радовању не могоше их узнемирити разне клевете да је то војна зарад освајања туђих земаља, да

је то војна, у којој ће се просто да огледа средњевековна борба, у којој је јачи самовољно решавао судбине појединих народа. Пријатељи човековог напретка радосно поздравише садању велику борбу јевропске културе са дивљим варваризмом; људи опет, који би радо гледали status quo у давно запуштоним балканским земљама, пренуше, јер опазише, да ће садања војна учинити краја досадањем мујином пашовању над несретном рајом, против које као да се заклеше крштени и некрштени Турци. Дуго би било набрајати све фазе туркофилских расположаја, све од почетка садање војне. Да пређемо прошлост, а да видимо како је данас.

Док је јошт по који мио зрачак убојне среће обасјавао верне потомке пророкове, донде се радоваху и њихова покрштена браћа. У замисли својој већ помишљаху, како ће на ново да се васпостави сила и сјај полумесеца, како је то бивало у пријашњим временима. Можда са тога и похиташе, да за времена замену крст полумесецом. За јаснији доказ томе да напоменемо само овдашње туркофилске демонстрације, нарочито у доба, док се ратна срећа Турцима осмешкивала. Сулејмана, Османа и Али-пашу дизаху већ у небеса, што сваки поједини одржа победу против северних варвара! Над овогодишњом војном изрекоше већ свој суд. У Азији Турци су већ ушли на руско земљиште, а скоро да ће тако и у Јевропи да буде! Тако казиваху туркофили у својој раздраганости услед турских победа. Најновији догађаји са свим им померише рачуне и наде. Грозе се од победе праведне стране. Светлост им неприја, па би свакојако да покушају, да с нова буде мрак. Моле се већ и хришћанском богу за спас турски! Но све узалуд. У току ратних догађаја наступи ненадни обрт. Туркофили умукоше. Почеше изилазити са покушајима мира. Енглеској приписују у том погледу и сувише велику моћ. Но били како му драго оштећени и у опасности трговачки интереси Џон-Була, Русија неће одустати од остварења своје мисије, коју има да изврши у име и културе и напретка на истоку. Најновије победе у Азији, а скорим ако бог да и пад Плевне, биће најбоље путевође јој ка тој мети. Узалуд овдашњи туркофили трубе, да после пада Плевне ваља и Аустро-Угарска топовима да проговори. Троје па и двојецарски савез би ће у стању, да на пут стане многим и многим побожним жељама, те у једно ускорити ослобођење рајино од петовековног робовања. —

Не може ми се на ино, а да овом приликом не проговорим коју о овдашњој свеучилишној омладини. Од како је министарство укинуло „Преодницу“, од отог доба престала је јавна српска свеучилишна дружина. Преостало је једино, да се питомци Текелијини по жељи оснивачевој чешће заједно скупљају, те на зборовима донашају своје књижевне радове. Могло би се рећи, да се у том погледу не заостаје ни најмање иза осталих српских ђачких дружина „Зоре“ и „Србадије“, ма да се и не пушта сваки час у јавност извештај о раду ове више приватне дружине. Састанци се држе сваких 14. дана под председништвом надзорника, а леп број и ваљаност многих досад донесених радова показује, да ће исти скупови ма и у маломе, ипак бити добра замена забрањеној Преодници.

Јуче је даван у овдашњој српској цркви годишњи парастос неумрлом српском добротвору Сави Текелији. Осим питомаца Текелијиних и надзорника им, присутан је био и велик део овдашњег српског грађанства, што дође да ода посмртну пошту досадањем највећем српском добротвору. Слава му!

Златни Праг 10. новембра. — Кад буду потомци словенску повесницу своју читали наиђе на светла места, код којих ће се с радошћу и благодарношћу зауставити; наиђе на годину 1877 која ће у повесници словенској са златним словима забележена бити, јер ће причати о делима, која ће потомцима поштовање спрам предака својих улевати и учити их, који пут води спасу и напредку словенском. — Када смо пре неколико месеци јавили, да је у народу чешком решено питање позоришно, пошто се младо-Чеси и старо-Чеси споразумеше у питању горњем, тада гајисмо наду, да ће решење позоришта питања бити први нарак коначном решењу политичког питања. И гле! што желјасмо то и дочекасмо, *јер ев развија стара слога Чешка; измирење обеју странка данас је на дневном реду.* Пре месец дана изразише грађани Мјелнички јавно жељу своју, да се већ једном јединство народа Чешког оствари, те да се коначном измирењу приступи; Др. Ј. Грегр разлагао је начин како би се до жељене цели дошло; та мисао све већма на површину избијаше, јер поједине општине и политични клубови јавно преку потребу јединства народног доказиваху. И глас народа не беше глас вапијућа у пустињи, његове жеље нађоше топла одзива, који ће — дао бог — скорим у дело прећи. Не давно донесе младочешки орган глас, *да је одбор од 5 чланова опуномоћен да са старо-чешком странком у договор ступи, како би се питање пасивног држања и остала побочна решити дала.* Ова вест заориће кроз све лугове словенске и сваки — коме још словенска крв у жилама тече, зарадоваће се журно очекујући да се одпочето дело сретно ка концу приведе. Под каквим ће пак условима то измирење наступити, то мислимо да обема странкама једино спас и достојанство народа на срцу лежати мора а вишегодишње искуство показаће им пут, којег се држати ваља. — Раздрагани таковим делима одајмо наше признање ономе, који се неуморно труди за јединство и напредак народа свога; довикнимо браћи нашој: Живео Др. Л. Ригер непоколебиви борац народни! Живео уједињени народ чешки — чврста предстража словенска! —

Последњи пут споменусмо, да 12 Срба ђака овде науке више слушају и рекосмо, да се чета креће, да покаже да јој је име и народност светиња, коју ће и од велико-брацко-хрвацких нападаја чувати знати. И чета се скупи да подигне у Златном Прагу друштво које ће чланове у изображењу у српском духу подупирати; друштво, где ће чланови *српски* дихати и остати! И Срби већ склопише устав и послаше га високом наместништву на потврду; те тако се надамо да ће за месец дана „Јавор“ у срцу Чешке земље усађен јачати око себе србињске синке купећи. Дакле „*Јавор*“ је име друштву! Нека би се поносило друштво именом својим, јер јавор гусле будише народ наш, а прва песничка душа низала је у „Јавору“ изливе своје! — А док и вис. намесништво свога благослова „Јавору“ не пода, не можемо више о њему шта рећи. —

Јуче се угаси живот славног чешког писца *Карла Сабине*! Цео век свој посветио је народном бољку и умре не дочекав народно признање; но за цела живота свога гоњен са свију страна проводио је врло бурни живот, да му по смрти „*издајство*“ гроб покрије, а на *гробу* да заслугу књижевну дигну! — —ds²—

Из доње Лике на Митров-дан. У броју 160. овог врло цењеног листа црта неки дописник из горње Лике дочек ком. ђенерала Филиповића у Госпићу, и том приликом мимогред наваља, како је преосвећени владика Теофан пред мјесец дана својим обичним „incognito“ прокадијо кроз Лику, и колико је њему као дописнику познато, да је била намјера владичина, обићи неке свештенике у срезу Грачачком. Дали је дописник погодио намјеру влидичину? Владика ни једног свештеника у срезу Грачачком овај пут осим грачачког свештеника обишао није; а на против у Госпићком срезу (доњој Лици) скоро сваког свештеника и цркву обишао је.

Што вели дописник, да је владика прокадио кроз Лику, — камо среће да чешће владика прокађује кроз своју дијецезу, па макар било incognito; заиста би колико народ наш, толико и његово свештенство оријашким корацима напрво ступало, дух и слобода какова само једном Србину доликује, провејавала би кроз сваки забитни кутак наше скоро заборављене кршевите Лике, и многа би рана на нашем црквеном пољу његовим чешћим обилазењем цркава и свештеника заљечена била.

Скоро већ четрдесет година, т. ј. после покојног Евђенија невиђе наша кршевита Лика — у којој ето даље 70.000 српских душа станује — у својој средини владике, пак је ли ово добро и напредно и по цркву и по народ и по свештенство?

Дакле после толиког времена виђоше овог года следеће парокије у доњој Лици овог митроносца и владику: Буниħ, Широка Кула, Госпиħ, Дивоселo. Овуђе је преосвећени владика као на храму цркве „мала Госпојина“ уз азистенцију више свештеника архијерејску службу одслужио, срце тронућу проповјед изговорио о крстном имену свете цркве, о српском крстном имену, о поданичкој вјерности и међусобној љубави, и на крају слова своје архидијерејско подпуно задовољство о местном народу и цркви изрекао. Одавде кренуо се владика у коншијску парохију Почитељску, даље Вребачку Медачку, Радучку, и Грачачку, одавде га је непогода времена вратила у Плашки. Код сваке ове поменуте парокије и цркве, ако је и путовао преосвећени владика као изненада, дочекао га је сваки свештеник са пуним скупом народа, ђе је по дочеку обишао и цркву и парохијски стан, и у обште тако је свагђе на сваком мјесту дочекан, као да се је и надало његову доласку. Од многих је преосвећени владика и питан, зашто своје путовање ради лепше припреме у напред не објави, одговорив: нашто излишни трошци и церемоније Оћу да сваку цркву и брата код ње походим и онако да затечем „како је“, пак куд ће од овога лепше.

Разуме се по себи, да је владика овим својим путовањем и обилазењем ђекога од свештеника и опоменуо, а ђекога и похвалио, а ђему се као владици свиђело ђе кога и одликовао, ма без ичије препоруке, као што сам у декрету једног том приликом одликованог свештеника читао, овако од прилике: Е. 37. „Увјеривши се лично о сваком реду и поредку, који влада у цркви и парохији вашој“ и пр. Теофан, овде дакле и чија препорука пада.

Да владика веће повјерење свјетлом Господину Ловаку поклања, него ма ком свештенику у Лици, то остављам нека се сам дописник о том увјери; навадно да можда веће повјерење поклања неголи протама Трбојевићу и Тесли или можда истом дописнику, јер овој двојици негоди, да је итко осим њи двојице одликован, нити би они иког за одликовање препоручили, јер и њи двојица један другом необасипље пут цвјећем, а камоли да још друге равне или подобне себи гледају.

Напоскетку нам је преосвећени владика величанствено испраћен из Госпића до Перушића уз пратњу више свештеника, свих отмјених српских госпићких трговаца на челу свјетлог г. Ловака, ђе му је на растанку заорено, Живио! Сретан пут.

У Барањи 30. октобра. У броју 168. велецењене „Заставе“ изиђе допис са потписом Јована Бољарића, у ком се мени подмеће, да сам ја из гњева према учитељству написао допис, који је штампан у 128. бр. „Заставе“.

Ко је год прочитао онај допис, могао је увидити, да није тада говорила из мене мржња према учитељству, него љубав према Српству, ког би ја и по сели волео видити на оном ступњу изображења на ком су сељаци други народа међу којима овдашњи Срби живе, јер само ће тако осигуран бити наш опстанак овде. А то се по моме мњењу само ваљаним школама постићи може, па зато сам опоменуо неке општине, код којих је баш на прагу био избор учитеља, да отворе очи и да између добри најбоље бирају.

Коме врана није мозак попила, тај мора мој савет, који сам дао тим општинама, за уместан прогласити.

Истина бог, да сам у мом допису површно дирнуо и неспособност барањских учитеља, али и то нисам учинио из гњева према учитељима, него за то, да се бар они, који имаду нешто способности усавршавају, те тако, да користе овдашњем Српству.

Дакле и то кад сам написао није ме руководио гњев према учитељству него љубав према Српству.

Г. Бољарић у своме допису овако ми кличе. „Г дописниче! Ви зацело нисте све школе похађали по свој Барањи, осим једне? ако сте и били у више школа, за што нисте доказали — гди и у којима, — и дотле док нам то но докажете гди и у којима сте школама и општинама неред и незнање нашли, дотле вам допис не може важити као истинит.“

Тим ме хоће г. Бољарић да назове опадачем, ал ја ћу му навести неколико школа, за које сам чуо а и сам знам, да у њима у највећем незнању чаме деца. Таке су школе: иваньска, шарочка, илочка, бременска, виљанска, мађарбојска, титошка, почка,борјадска, гарчинска, шумберачка, литобска, моношторска, бегедичка, литовска, ханска, сачка, мечканска, болманска, шиклушка, па така беше и маишка све од како је отишао из ње учитељ Јован Деспотовић па док не дође садашњи учитељ. Докажите ми г. Бољарићу противно, па ћу признати да сам у 128. броју „Заставе“ неистину писао.

Г. Бољарић каже још и то, да сам ја само у једној школи био у Барањи, и ту је за цело мислио маишку школу. Иа добро, метимо тај случај, да сам баш у тој једној школи био и то пре три године, кад се за исту говораше, да је најбоља у целој Барањи. Па шта сам нашао тада у тој „најбољој“ школи? Највеће незнање. Деца нити су знала честито писати, нити су знала честито читати. А о земљопису, отачаственици и српској историји не беше у њој ни говора. Не сећам се баш добро које био тада у Маишу учитељ, ал на то се добро сећам, да сам неколико лаки питања ставио деци из српске граматике и горе наведени предмета, но нисам добио одговора ни на једно питање. При завршетку испита је тадашњи маишки учитељ извео двоје деце, да изговоре у дијалогу неки разговор, ког је сам учитељ написао само за то, да замаже општини очи. По свршеном испиту читао сам са лица општинара незадовољство и кад сам их упитао шта је узрок, што је испит тако хрђаво испао? добио сам овај кратки одговор: „вечити лов и куглана!“

Па кад који учитељ тако запусти своју школу, кажите ми г. Бољарићу је ли то пренебрегавање дужности своје или не? Виђете се може бити боље сећати, ко је пре три године био у Маишу учитељ, па позовите га нека се оправда и нек докаже и он, да ја неистине трубим по свету.

Г. Бољарић се позива на г. адм. протопрезви-

ЛИСТАК.

ФИЛИПОВА ЉУБАВ.

Написао Октав Феље.

Први део.

II.

(Наставак 7.)

На жалост, то место не беше ни најмање згодно за пребирање филипових мисли. По песку, којим су биле засуте стазе, видели су се још трагови од стопа двоје милих и драгих, који су јуче туда ходали. Изашао му је пред очи онај дивни идилски призор, који је измамио сузе из лепих очију Маре Жералдове. Да л' је могао одолети искушењу, да испуни сан, који је миленици срца његовог натерао сузе на очи? Да л' је могао, да изненада мило не затече ону, коју је волео, да је не обрадује, па да не узме стан, у ком ће моћи живети као у каквом дивном манастиру, а усред Париза? Ту да ради поред ње, а за њу, да у тој чаробној самоћи заједно сневају снове о блаженој, сретној љубави, о младој слави својој, да уживају у знању и дару своме.

Не могаше одолети искушењу, те одлучи, да узме под кирију павиљон. Али како не беше још са свим луд, а јако поштен, то је најпре хтео да увери сам себе, да ли ће моћи за одређени рок исплатити ту страшну кирију од осамнаест хиљада франака.

Знао је, да ће имати лепог прихода од свог комада, ако се допадне, а све су прилике биле за то, да ће му комад добро успети на позорници. Али баш да му драма прође у средњу руку, ипак ће добити толико, да ће олако моћи платити кирију за годину дана.

Што је наумио, одмах је и извео с оном грозничавом журбом и добром вољом, којом предузимамо највратоломније послове, особито онда, кад нам љубав грије, жари срце наше.

С чуваром од куће оде јавном бележнику и утврди уговор.

Пре подне не оде на пробу, него је употребио дан, да се пресели у свој нови стан.

Из свог старог стана пренео је само оно, што му је највише требало.

Ма да му је и слуга помагао, то је ипак сеоба трајала до пред вече.

Кад се сместио у свом новом двору, попустила га је и грозничавост.

Наслађујући се мирисом врта свога, спопадоше му на једанпут душу сетне мисли, као какве тице злокобнице.

А шта ће бити ако се све то редом не допадне госпођици Мари, ако јој тако што не буде по вољи, па ако га остави да самује у том скупом рају? Ако с презором, подсмехом и ругом прими ту чудновату мисао, која га је обмањивала и која му је завладала памећу? . . . . Па на послетку каква је основа тој величанственој, по скупе новце подигнутој згради? Једна реч, превртљива ћуд жене — глумице! Па онда, како ће јој па знање дати намеру своју? Како ће да јој учини тако тугаљиву понуду? Та не ће имати ни смелости за то! Једном речју увидео је још пре поноћи са свим јасно, да је учинио страшну будалаштину, и да му не преостаје сада ништа друго, него да плати поштено рачун, па да после кија.

У тим пријатним мислима спопаде га сан, а кад се пробудио, навалише на њега те исте мисли.

Међу тим птице су цвркутале под његовим прозором у цбуновима од јоргована, сунце се смешило на зелену траву, Париз се будио из сна весео, широки бели булвари оживели су: све то улеваше храброст.

Филип оживи на ново. Доручковао је добро и пође на пробу.

Мара Жералдова стигла је у позориште у то исто доба као и он.

Чим је опазила Филипа у засенку од кулиса, приступи му и запита га оштрим гласом:

— А камо вас јуче? Да л' сте били болесни?

— Несам, — рече Филип, — него сам провео дан у сељакању.

— Зар не станујете више у бонској улици? — запита Мара онако као од беде.

— Не! Јуче сам разабрао случајно, да се павиљон на „булвару дезенвалид“ издаје под кирију, — и ја сам га узео.

— Шта то чујем! — рече глумица Мара и разрогачи очи своје. То не може бити! . . . Каква је то мисао! Шта вас наведе на то?

— Ја волим оно, што се вама допада!

Мара Жералдова, која је имала племенито срце, и која је из последњег свог поверљивог разговора са Филипом дознала какво му је имање, одмах је видела, какво је лудо дело учинио Филип, а и довила се лако из каквих је побуда то учинио, те се тако хтеде оградити против таквог поступка његовог.

— Ви сте изгубили памет! . . . Ја вас могу уверити, да сте ви полудели! — рече погледавши га мрким погледом и слегнувши раменима.

Улога јој не пође за руком на проби. Говорила је, тек да говори.

На крају пробе заогрне брзо свој оперважени заогртач, па дошапута на ново Филипу:

— Ви сте заиста изгубили памет! . . . У осталом то се само вас тиче.

— Али опростите ми, — рече Филип поносито, — ја не тражим од вас ништа. Мени годи што могу тамо становати. Ја мислим, да вас то не може вређати ни најмање.

— Како вам је воља, — рече сухопарно и удали се брзо.

У вече је приказивала. Филип је како тако ручао. Шетао се једно два сахата тужан између Мадлене и Бастиље, па на послетку сврне у позориште.

Маре Жералдове не беше на позорници.

Филип закуца на вратима њезине облачионице.

— Ко је то? — запита Мара Жералдова.

— Ја, Боавиље!

— Ах, пријатељу драги, ја не могу сада примати никога, ама баш никога! . . . Шта вам је? . . . Шта ћете?

— Баш ништа! . . . Хтео сам вам рећи: добро вече!

— Добро вече! — повиче Мара кроз вра-

терата мохачког, који је леп суд изрекао о српским школама, кад је преслишао у њима децу из „веронауке.“

То нећу да опоричем, да су деца у свима школама знала молитве, ал да ли су знала те молитве протумачити, дал су знала још шта из веронауке? о томе сумњам. Истина бог лепо је и молитве знати, но данашњим даном неможемо се задовољити са учењем самих молитава у школи, данас ваља децу научити и ономе, што ће им у животу нужно бити. Молитве треба децу матере да уче, веронауку свећеници, а учитељи треба да науче децу оним наукама, које ће им као грађанима које државе у животу нужне бити. А ако је г. администратор леп суд изрекао о школама само зато, што су деца „молитве“ знала, то му је суд једностран, те тако није меродаван.

Г. Бољарић вели у своме допису, да овдашњи учитељи доста раде према плати својој. Ту је г. Бољарић на кривом путу. Сва господа барањски учитељи су знали каква је у којој општини плата, па кад су на ту плату дошли у општину, онда им је дужност, да своје звање савесно обављају, а што наше општине не могу тако плаћати своје учитеље, као Нови Сад, Вршац, Панчево и друге веће општине, томе узрок не треба тражити у нехатости појединих општина према настави, него у малом броју општинских становника, и услед тога се не може свест појединих овдашњих општина мерити по малој или великој учитељској плати, као што то г. Бољарић хрђаво мисли.

Кад је некој господи учитељима мала плата у барањским општинама, зашто не конкурирају онамо, где су учитељи боље наплаћени? Гле! ја заборављам, да су наши „незадовољни“ учитељи већином „само за будимску дијецезу оспособљени.“

Толико у име моје обране противу „неумесног“ нападаја Јована Бољарића.

Чудо ми је, што се баш Јован Бољарић, кога нико ни дирнуо није, истаче „противу тога дописника противу учитеља барањских“ — као што то он пише — те брани неистину, место да као ваљан Србин и ваљан учитељ и сам за тим буде, да овдашње сиромашно Српство ма и са мало пожртвовања чему научимо.

Народна просвета.

Календар „Орао“ донео је и слику Јована Ђорђевића. Многоуважени књижевник наш г. А. Хаџић трудио се свом силом да нас потпуно убеди да је заиста Јован Ђорђевић отац и творац нашег народног позоришта. Лепо, лепо господине Тоно, ал извините што ћу ја све моје душевне силе упети да будем истинитији, правичнији и досљеднији него што сте ви у тој веома важној ствари били. А то ћете ми допустити, јер се та ствар тиче и саме историје за српско народно позориште.

Кад оћемо да знамо ко је отац и творац нашег народног позоришта, онда пре свега треба да чујемо како је оно постало, јер без тога нисмо дужни никоме ништа веровати. Већ је 16 година од како постоји наше нар. позориште и о постанку и извору његовом није се до сад скоро ништа писало; све се нешто скрива, таји. Идеја о српском народном позоришту повлачила је за собом тако рећи читав век, али заман, све до год. 1860. остала је она само идеја. Сметња томе не може никако бити у главном новчано сретство, почем је српски народ свагда био дарежљив за просветну цељ, што се види и у томе, што су се прилози врло брзо искупили из народа; него ће ту бити са свим друга сметња и та није материјална већ душевна; јест душевна са којом можете имати колко вам је год драго зграда и материјала, па ће вам опет сав труд бити узалудан. У тој сметњи лежи духован живот, лежи право својство те узвишене уметности, лежи сва сласт и слава те ненадмашне вештине. Господине Тоно, јели нам и то донео Јован Ђорђевић? Ви ћете рећи да јесте. Кад је оно пре 17 година у Вел. Кикинди нека глумачка дружина била на развалинама свога дилетанства, кад се чланови њени хтедоше разићи својим кућама, јер не имадоше никаква сретства да свој рад даље продуже, тада је дошао у помоћ онај, кога сте ви већ давно заборавили, дошао је глумац — Јован Кнежевић. Извините господине Тоно, Јован Кнежевић није основао народно позориште, народно позориште оснива само народ, Кнежевић пак, задовољавао се само са српским позориштем. — Кнежевића је та дилетанска дружина познавала и слушала је за његову глумачку способност и жудњу његову за позориштем те га узме себи за управитеља, који ту дружину увећа још, које својим сродницима које пријатељима и жртвовав сва своја новчана и материјална сретства, створи он ваљано, постојано и путујуће српско позориште каквога у Српству још никада није било, и из којег постаде народно позориште. Ви велите да млађи нараштај не зна, какве је муке имао Ђорђевић кад је основао народно позориште а мени се чини да и ви незнате или нећете да знате какве је невоље имао Јован Кнежевић, кад је за српско позориште тражио декрета од више власти и колико га је пута искао и шта је све жртвовати морао, а то све за изворе народног позоришта. Осим другога, морао је на по године да остави своју породицу па отићи у Београд међу тамошње чиновнике дилетанте те заслужити глумачку сведочбу, коју је од њега тражила виша власт. Али да: „Ко ужива не разбира туђу муку, туђи јад“. Но да идем ка постанку народног позоришта.

Кад је Јован Кнежевић као декретирани управитељ српског позоришта дошао у свој обожавани Нови Сад, сав се народ изненади — од куд српског позоришта? Сви су га дочекали раширеним рукама „Српки Дневник“ и Даница“ овоме доласку се одвећ зарадоваше. Јован Ђорђевић није ваљда пропустио ни једног броја свог „Дневника“ а да неби пофалио ту очаравајућу дружину.

Народ је врвио у позориште док се на послетку и сама зграда не поремети и Кнежевићева дружина мораде даље, но наравно са усхићеним задовољством. Али сад ће се нешто врло важно догодити. Док је Кнежевић кроз годину дана обилазио друге српске крајеве, дотле се у Н. Саду живо радило за остварењем народног позоришта. Госп. А. Хаџић истакао је ту само г. Јована Ђорђевића као јединог фактора и заузимача. Али то није тако. Тада су још и други српски прваци тако исто били одушевљени за народно позориште као и Јован Ђорђевић, само што је Ђорђевић имао политичан орган у својим рукама, те некима изгледа као да је он у тој ствари све и сва. Кад је „Српски Дневник“ одушевљено позвао народ, да прилаже на подизање народ. позоришта, народ се брзо одазвао, само што то није доста; музама треба вештака и њих нигде нема до у Јована Кнежевића. Волио бих знати којим правом усудише се тада дирнути у туђу имовину и разорити ју? То сигурно знате Ви госпоине Тоно? По вашим аргументима требали су их потражити у Ђорђевића! И тако, за народну ствар, истина, али разним обећањима, одведоше главни девет чланова кнежевићеве дружине, девет алем-каменова и тако тек само — кнежевићевим члановима основаше народно позориште. Кнежевићу на његов труд не рече нико ни „фала“ ни „бог да прости;“ јадан и чемеран, врати се он дома од куд је и дошао. Зар трудбенику, који је све своје на коцку метнуо, да оствари племенито дело да бацимо у опасност опстанак и његов и његове породице? Је ли то правично? За живота требало му је дати да ужива како му је воља (?—У.) јер је он виновник, и тек после смрти ваљало би дело његово прихвати, у друге руке и само такав поступак може се назвати чистим родољубљем, само с таком трпељивошћу и признањем подиже се храм муза. Јован Кнежевић је донео грађу народном позоришту, само племенитим жртвама и својом дарашношћу. И он не хтеде не бити управитељем и власником свог позоришта српског, јер га је он и стекао и подигао и нико његовој дружини не сме бити ни приличнији од њега. Јован Ђорђевић може се само славити као књижевник и стручњак а никако као отац и творац народног позоришта. (Ал као онај, који је *несебично* настојао, да се из дилетантизма изиђе и да се створи народно позориште. Да ли би се из Кнежевићеве дружине развио народни завод *без трудбе Ђорђевићеве*, то је питање. — У.) Оно, што је „Дневник“ писао о позоришту, за ону годину била му је најсветија дужност почем се позоришту појавио извор те пута не отворити му, била би крајња немарност.

Већ 13 година од како је Кнежевић умро, већ 13 година од како је забачено заслужно име његово, забачено име онога, који је српској глумачкој слави живота дао. Обазримо се само на грађу за историју српског позоришта. па ћемо у њој наћи све само не оно што треба да је. Неку грађу послао је „Застави“ 1874. г. Јован Ђорђевић, потражимо 6. и 7. број исте, па ћемо наћи „неког“ Кнежевића и ништа више. Дакле Ђорђевић не зна ни имена његовог, тај исти Јован Ђорђевић не зна име оног управитеља, без којега би његов рад био мален, је ли могуће? Господине Тоно, не лежи ли ту ни мало списатељске слабости? Но узимимо „Српски летопис“ од г. 1864. кад је Кнежевић умро, нађимо 2. седницу књижевног оделења држану 1. Децембра под 22., да видимо шта је у њој; позива се уредник „Летописа“ да између других напише и некрологију Јована Кнежевића. Ја сам нашао на некрологије осталих али на некрологију Кнежевићеву још нигде до сад не нађох. Наравно, Кнежевић је постао на 10 година касније „неким“ а на 13. Јован Ђорђевић оцем и творцем нашег нар. позоришта.

Колумб је пошао у источну Индију и са свим случајно нађе Америку. Тако и Кнежевић путем српског позоришта и нехотице удари темељ народном позоришту и нема онога, који заслужује у историји постанка нар. позоришта светија места од њега, јер је баш суђено да он буде тај који ће му грађу донети и велико је питање, да ли би без њега могли имати нар. позоришта. Ту грађу изгледало је Српство тако рећи кроз читав век. Ко зна да ли би био ко у стању онаке чланове покупити као он. Погледајмо само остатак његове дружине, погледајмо тај редак бисер који се Кнежевићу никад исплатити не може, погледајмо чак и у Београд, па ћемо и тамо наћи његова алем-камења, које га кад би случајно оба српска позоришта изгубила, изгубила би и своју славу. Онда би тек осетили вредност тога дара, којега је народу свом оставио Јован Кнежевић.

О овој важној ствари нека само сваки Србин поштено промисли. па ће брзо убеђен бити, да је Јован Кнежевић копач народног блага. Кнежевић је важан већ и по томе, што у његово време нигде није било позоришта другог, ни у Београду па ни у Загребу.

Ко хоће да пише историју српског позоришта треба да зна све, и да је пише потпуно а не површно. Али се у њој омаловажи име Јована Кнежевића, ако се у њој он којој другој личности запостави, онда ће та историја бити пропаганда и неистина, која ће потомцима само очи заслепљивати. На послеку још једаред велим, да народно позориште оснива само народ, народном позоришту нашем дао је тело сам српски народ, али душу — душу му је дао Јован Кнежевић.

Јест, тако је то и никако друкчије.

Душан К.

та, па онда дода смејући се на глас: Добро вече, човече с павиљоном!

Филип се одмах удалио. Тумарајући по пустим предграђима, дође на послетку кући.

Његов млад слуга, који се по свој прилици још то вече спријатељио с чуваром од куће, прими га радосним лицем.

— Господине, — рече — заиста је то добра мисао била, што смо се доселили овамо. Ово је прави рај! Диван, угодан рај!

— Добро, добро! Можеш одлазити! — рече Филип.

Чим је дошао у своју собу, баци се онако уморан на одмарачу. Клопуло му беше и срце и душа. Мучио га је немир, тешко му је падало, што је понижен, што се морао пробудити из лепога сна на грозну јаву. Љуто га је болело, што га је презрела баш она, коју је тако силно волео.

Било је касно, око једно два сахата после поноћи, када га из те мучне сањарије трже мала граја на пољу. Тако му се чинило, као да се неко на степенима тихо разговара. За тим настаде тишина, а за мало опет чули су се кораци. Врата се отворе. Он устане, збуњен, л виде, као кроз маглу, како му се примиче тамна женска слика. Одмах за тим, пре него што је могао распознати, виде пред собом Мару Жералдову на коленима, како је склопила руке, како је подигла очи к њему и како се смеши и говори:

— Ево ме!

(Крај првоме делу.)

КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ.

(Наставак.)

III.

ПРЕД ВАСКРС.

Бојне песме Мите Поповића. У Новом Саду, српска народна задружна штампарија. 1877. — 2 л. посвете и 183 стр. и 2 листа.

Други наслов: Библиотека за народ. Свеска II. Пред Васкрс. — Издаје српска књижара Браће М. Поповића. У Новом Саду 1877.

Цена је књизи 1 ф. — а са фотографијском сликом црногорског кнеза Николе I. — 1 ф. 80 н.

Данашњи дани, одавна чекани, потресају из дубина срце српско — па је-л чуде, што у песми песник излива бурне осећаје из огњаног врела, срца свога!..

Прилике, које наговештују, и не само наговештују већ баш управ' изриком и делом предсказују, да су близу дневи и часи, где ће робље хришћанско на исток-југу да стресе, у добри час, са себе од столећа тешке сивџире крвничке турске — те прилике изазваше и ове *бојне песме* драгог нам песника Мите Поповића.

А ко би вољан, сазнати садржину и какве су песме ове бојне — нек' узме и прочита у бр. 167. овога листа одговор песников своме критичару, па ће видети да је језгро песмама овим

. . . . . тврда вера:
и Српству ће синут' сунце
и славом се опет новом
уздигнути на врхунце.

У песмама су: туге, сенке, па и суза прокапана са несретног Видов-дана, па жеље жарке и пророштва, па и клетве на измете и изроде и т. д.

Тако је и такав „ситан бисер нáда својих неизбројних“ панизао песник у низ, којим преже и окити спаса робља херцеговачког — *пред васкрс српски* ако бог-да.

Педесет и три песме савио је песник у тај венац од песама, стилом лаким а језиком *српским*: час тихим летом, к'о што је туга, кад у потаји срце гризе; час бурним хуком, к'о што је срџба, кад по правди на крвника суне; час опет пророшким самопоуздањем, к'о кад ће скоро иза смрти *васкрс да дође*.

Како човека до срца заболи, кад прочита песму

„Бедна рајо, ни дужна ни крива
Боље . . . боље да већ неси жива!
Заборави све векове славне
У гробове сахрани се славне,
Е боље је да већ неси жива,
Бедна рајо, ни дужна ни крива!

—

Заман славних твојих мученика
Одабраних заман осветника;
Заман зовеш рукама обема,
Кад помоћи ни одкуда нема.
Па узалуд славних мученика
И јуначких твојих слика! (Стр. 17.)

А како опет плахнути мора човек, кад ове чудне слике озвереног нечовештва у песми гледне и чисто оваплоћене изађу му пред очи:

„Да грдногa безочанства!
Да покора и срамоте!
У пржавом сваком куту
Несите се вашке коту.

—

Ниске слуге несавесних
И обесних господара,
Натичу се у урлику
За некол'ко худих пара.

—

Па нас грде, па нас руже,
А погрда све је живља:
Да смо легло бунтовничко,
Да смо чорда полу-дивља. (Стр. 11).

Ил на послетку, како одлахне Србину на срцу, особито у ових крајевих, где чудне за нас насташе прилике — место награде казна за толике жртве живота и крви — кад човек прочита данашњи, доселе невиђени појав духа и братимства:

„Трула се Турска трепетом тресе,
Велико море Славенства бруји,
Ка' суђен да је настао данак,
Огњена крила вију с' холују,
Холуја страшна смртнога гњева
Вечитим сломом Стамбулу грози . .
Боже помози!

—

И даће закон вечите правде
Борби нам светој победе славне,
Рад човечанства што су се тргле
Бити нам сабље не ћеду тавне —
А турскога ће нестати гада
На нашем стаблу, на нашој лози . .
Боже помози! (Стр. 160.)

Славенско се море силно узрујало,
Кренула се бура ускрснуле свести
— — — — — — — — —
Алилуја! (Стр. 163.)

Па чисто ублажен и утешен, раздрага се читалац, кад прочита

„Нек ти није бриге
За србинско племе!
Да се оно сатре
Такве силе нема
Никаково време! (Стр. 54.)

—

. . толико крви, па толико ваја,
Па толико зноја зар да је бадава?
Зар да је бадава
Тол'ко молитава, толико жртава

—

То не може бити, то не сме да буде
Праведнога док је над звездама бога!
Само нек је с тобом
Свагда једна тежња, свагда лепа слога!

—

Сломиће се оков, нестануће сува,
У пећине срамно побећиће тама,
А јечаће гора
Од ускршњих твојих победних песама!
(Стр. 56.)

Ето таке су, и тима сличне, те *бојне песме* пред васкрс, дај-боже — *српски*!

А шта песма може да учини у боју, па у светом боју за најсветије човечанско право — *за слободу*: има тому примера код толико народа. Песма Руж де-Лиља олави Француае; јуначки усташе на тиранство. Песме Кернерове пробудише Немце; ојуначише се супрот освајача света тадашњег. Песме Филипа Вишњића по три срца дадоше соколима за устанка српскога; јунаци чуда починише

И по томе књигу ову, коју приказујемо, још особито препоручивати — свак и сам види, није потребе, јер се сама собом најбоље препоручује; *бојне песме* Мите Поповића још нарочито хвалити, није потребе — и без нас ће сваки хвалу им дати.

Али, код приказивања овога не можемо а да још нечег не додамо.

Књига је ова издање српске књижаре *Браће М. Поповића*, као што се са наслова види.

Не ће нам дакле, мислимо, нико замерити, што смо ради још ово већма да нагласимо.

Ми се радујемо, а свак пријатељ књиге српске с нама, што до тога дођосмо, да се и у нас (у ових крајевих) дигоше ето, у добри час, *две српске књижаре* ова овде у Новом Саду и друга *Браће Јовановића* у Панчеву. Уз књижарску трговину подухватају се ове наше књижаре и издавања књига: ова нарочито књига од забаве, она поглавито школских.

Тим нам се књизи отвара шире поље и утрвенији пут у народ, да што лакше и јевтиније и *да што даље* по народу рашири се.

Ово споменусмо највише за то, што наши књижари и издавачи у оваким приликама, као што се види, труда ни трошка не жале. да књига српска и по спољашњем облику мила и милија буде купцу-читаоцу.

И ова књига *„Пред Васкрс“* угледа ево света у одећи красној а уз то (за имућније) и у одећи скупоценијој. Књига је ова наштампана, осим обичног лепог издања, и на велин-хартији и додата је свакој повећа фотографисана слика песника, јунак-кнеза Црне-Горе Николе I. које му је песник бојне песме ове и посветио а у данашње бојне дане српске.

Да књижаре наше узмогу овака подузећа настави и повећати — свак дакле и сам види, *да то стоји цигло до наше читалачке публике.* Књига српска не сме више бити тек работа за намет, ил узимање тек од добре воље — него треба и мора књига и у нас, осим своје иначе умотворне садржине, да буде и работа куповна за потребу, било рад' забаве било рад' поуке и науке, и т. д.

Тако нам се само могу размаћи међе нашој књижарској трговини и по томе међе ширењу књиге и књижевности по народу на све стране.

(Наставиће се.)

НОВИ САД 3. новембра. **„Нова сл. Преса“** који Црногорце свакојаким именима назива у свом једном листку сад један сурадник њезин овако пише о Црној Гори и горштацима српским у њој: „Над Котором, висе

стене високог снегом покривеног Ловћена. То је већ Црна Гора. Почео сам се пужати путем, који се вијуга тамо горе кроз то стење. Киша је падала свуд у наоколо, па ипак ми се допао предео. Нехако сам се осетио обузет тихом, врло умирљивом збиљом, не меланхолијом. Тамно-зелена беја у заливу морскои налик је води у нашим алпским језерима. И овде је вода опкољена уским високим клисурама, које се испињу до на 6—700 стопа у висину. Пут овуда и тамо горе на висини такав је, да нема нигде у свету тако жалосна, гола, пуста и каменита пута. Који би песник или молер хтео претставити величанствену фантазију раскршћа целога човенчанства, овде би морао потражити матичну слику за своју мисао. Аля, баш као на крсном путу нашег спасенија, и слике су живе овде класично лепе и племените. Кад сам се једно после подне вијугастом ставом пењао у Црну Гору, сунце ми је стајало за леђи, па кад сам погледао на оне слике што ми озго иђаху у сусрет, а сунце их обасјало својим жаром, тада ми се учини као да је један од наших европских музеја оживео и као да су се све статуе Ватикана или Лувра овамо иселиле па су се само мало нешто више обукле или су се ваљда због бегства преобукле и утоплиле, а људи већма орутавили због сурове климе и каменитих путова. Нигде на свету не може се тако као овде добити појам о ономе, што је морака бити у старо доба жива лепота. Одиста, живећи у Црној Гори живи се као у доба Омирово и Фидијево, бар што се тиче људи, колико их наша фантазија дохвата. Ја једва ако сам и видео оно камење и пустош и цело величанствено мртвило и жалост тамошег предела испред тих стародревних статуарних слика, којима је у бели мермер врућ и шарен живот уливен. Па ваљда што је тамо тако високо и танки зрак одасвуд струји, и ваљда што сам само кратко време био те ме није немило дарнула друга каква реалност, учинило ми се као да сам се нашао међу боговима. Особито је лепо било, кад ми се који Црногорац, идући мени у сусрет, указао горе на каквој стрмој клиси. Одакле се далеко види, ту се они најрадије задрже. Одмарају се, али им поглед пуца у даљину. Ни птица боље не познаје свога поља, ваздух. И при том сва своја чула узму у помоћ. Цео стас, не само очи исправљена глава укочи се духовитим затегом. И тако одушевљене и окамењене једном радњом у исто доба гледао сам их како се тамно ообијају од ведра неба. На целом том путу није ми се указао ама баш ни један човек, који неби био класично лепа слика човечанства. Молери и кипари нека тамо хите, да узму себи моделе, како ће своје идеале израдити да не може лепше бити".

НОВИЈЕ.

— Из *Пеште* се јавља, да ће против законског предлога о крајишкој железници, о ком се сада по клубовита већа, с посланицима из тројединице гласати и Саси.

— *„Пол. Кор"*. јавља: Српска влада одбила захтев портин, да повуче са границе своје опсервацијоне корове; влада је то мотивовала тим, што крајишнике не може напустити без војничке заштите.

— *Гледстон*, повратив се из Холандије, примио је адресу енглесејских либералаца и том приликом говорио о стању на истоку. Рече, да Турци не заслужују сажаљења, ма да се тобож боре за обрану своје домовине. Турци се истина боре, да се одране, али да се одбране, како би и даље могли самовољно и свирепо владати над завладаним народима. Гледстон даље рече, он је уверен, да би сложна Јеврона пре 12 месеца била решила источно питање без капи крви, да није Инглеска томе стала на пут. Русија жртвова големе жртве, али он се нада, да ће она ипак умерена бити у захтевима, ако победи; ипак нема наде, да неће тражати накнаде за своје напоре. Инглеска ваља да се чува, да се неби дала увући у рат ради мнимих инглеских интереса или ради чега другог. Врло је значајно, рече, што је лорд Биконсфилд у својој беседи у Гилдхали испустио реч интегритет, кад је говорио о независности Турске.

— У *Паризу* је стање врло узрујано и несносно, влада је готова, да се опре комори. Намерава се, да се комора по други пут распусти, а за тим да се прогласи опсадно стање. Сумња се, да ли ће се републиканци покорити. У коморској седници 12. нов. показало се крајње огорчење од обе стране, кад је Алберто Гревија предложио, да се постави анкетна комисија, која ће испитати владина безакоња при изборима. Сматра се, да је тај предлог те исто, што и оптужба министара. Ова се влада не може више интерпелисати, рече један уважен члан скупштински.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изјава.

На опште захтевање одустајем од досадањег начина издавања „Историје војничке крајине" у месечним свескама од два табака. У будуће издаваћу је најдуже сваки 6 недеља у свескама од 9 табака тако, да сво дело у износу од 150 штампаних табака изађе у 16 такових свезака.

Како ми са овим начином издавања одпадају многи трошкови, које би имао код првога начина, то сам и цену овога дела спустио од 18 на 12 ф. Тако сад за претплатнике стаје свака свеска само 75 н. иначе за друге 80 н.

Овоме допринесе и то, што се је овде образовао један одбор, који се из љубави на спрам тога по нас врло важнога и савременога дела, латио његовог растуривања.

У Земуну 16. октобра 1877.

ЈУСТИН МИЛАН ШИМИЋ.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ
НА
„ИСТОРИЈУ ВОЈНИЧКЕ КРАЈИНЕ"
или
историју васцелога српског народа са ове и оне стране Дунава, Саве, Уне, Врбаса тако и приморја од 1530. односно од Косовске битке до данас.

Ово дело написа по налогу ц. кр. државног војеног министарства из изворних аката и списа

ФР. ВАНИЧЕК

а на српски превео

ЈУСТИН МИЛАН ШИМИЋ.

Ми знамо да наша „Матица" више од 10 година расписује награду за историју вараждинског и горњо-карловачког генералата. Па нико се не нађе да ту историју напише. Узрок није тај, што ми немамо за то способних људи. То је за то, што за свакога неприступачне беху, па и сада су неприступачне дотичне архиве, а за писца горњег дела беху ове подпуно на расположењу.

И ове године расписа „Матица" награду за споменуту цел. Но извесно је, да због наведених околности ни сад у том успети неће. (Ван ако не би когод начинио извод из Ваничековог дела) Али то расписивање награде постаде сад излишно и сувишно кад Ваничек написа без сваке страсти најобјективније не само историју споменута два генералата већ и свију нас, додирнув све крајеве, места и области које Срби населише и у којима и данас живе.

Сада је много нужније постарати се за сретства па да се то цело дело што већма по народу растури, и ми се из љубави на спрам самога дела образовасмо на ту цел, да купимо претплату и растурујемо то дело. А надамо се, да ће нам се придружити и браћа из Крајине, Баната, Бачке, Срема и других крајева где Срби живе, а наиме они, који досад делаше у корист растуривања и унапређења књижевности, имајући то науму, да ово дело, које расветљава нашу прошлост и наша хисторичка права заслужује пред свим другим првенство.

Особито браћа учитељи треба да га набаве. Ми знамо да би то поред њихове худе плате била велика жртва за њих, али преводилац и издавалац пружа им за то прилику, јер растуривачима даје награду од 20 пр. За то нека сваки скупи само 5 претплатника или прода 5 књига па ће за тај мали труд добити то дело на дар. У месту где их има више нека се заједнички лате тога посла и онда међусобно поделе проценат.

Ми преволесмо преводиоца, да одустане од намернога начина издавања у малим месечним свескама а та жеља мриче се њему са свих страна. За то ће се у будуће излазити то дело најдуже сваки 6 недеља у књизи од 9 штампаних табака а издаће се цело у 16 такових књига.

Цена је истога дела за претплатнике 12 ф. (За Србију 132 гроша) На 8 књига 6 форината (66 гроша) а на 4 књиге 3 ф.32 гр.) Иначе свака књига за себе 80 н. (10 гроша).

Онима који се до сада претплатише код самога преводиоца рачунаће се ово дело по овој спуштеној цени.

Позивају се сви родољуби, а наиме браћа учитељи да нам се придруже и настоје те да се то дело што пространије растури. Цена је за цело умерена и кад плаћамо за друго и не тако важно дело, као што је ово, и то 15 н. за табак, енда за цело може се благослом дати 8 н. за табак овога важнога дела.

Одбор за скупљање претплатника и растуривање „Историје војничке крајине". У Земуну 16. октобра 1877.

Павле Јовановић професор, председник; чланови одбора: Јован Станковић трговац, благајник; А. Кузмановић учитељ; Мита Нешковић учитељ.

„СРПСКА ЗОРА"

ИЛУСТРОВАН ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ И ПОУКУ.

Година II.

Изаћи ће у своје време

XI. СВЕСКА „СРПСКЕ ЗОРЕ"

и донеће осим причања Вука Дојчевића и наставка отпочетих радова веома интересантан рад познатог књижевника **Чедомиља Мијатовића** кога је уредништво придобило за сарадника „Српске Зоре". Чланак се зове: **„Сибињанин Јанко на Косову"** хисторијска студија.

У истој свесци биће и аутентичан опис догађаја у Црној Гори пре и после пада Пиншића.

Овај чланак, чији је наслов:

„Освојење Никшића"

пише на основу најпоузданијих и најкомпетентнијих дата мајор **Јован Стефановић Виловски.**

Осим осталих слика биће у овом броју: **лик ђенерала Скобељева** и слика **града Софије у Бугарској.** Опис је потекао из пера **Ф. Каница.**

За то се поштована публика позива да се у што већем броју претплаћује на наш лист, а претплатнике наше **молимо**, да нам што пре пошаљу претплату, коју нам дугују.

Цена је листу: на четврт год. 1 фор. 50 н.

Поједине свеске могу се по 50 новч комад добити у администрацији овога листа и у свим српским књижарама.

У Бечу, октобра 1877.

АДМИНИСТРАЦИЈА „СРПСКЕ ЗОРЕ"
Wien, VII. Burggasse 24.

Нова школска књига.

Потписана књижара јавља свим школским властима, одборима и гг. народним учитељима да је у њеној наклади изашао

Општи земљопис

за најстарије разр. осн. и ниже разр. виш. девојач. школа, по најновијим изворима написао Јован Благојевић учит. 5. разр. муш. шк. сомборске.

Г. Писац се старао, да је напиша лако, разумљивим и управо привлачним слогом. Градиво је распоређено тако, како ће га деца најлакше схватити моћи. У кратко г. писац као учитељ који већ више година у најстаријим разредима основ. школа учитељује на највеће задовољство предпостављених власти, трудио се да књига намењеној јој улози свестрано и ваљано одговори.

На крају књиге додао је из метода о предавању земљописа оно, што га је руководило при писању ове књиге, те у кратко излаже, како ваља земљопис предавати, па да се деци омили и жељени успех постигне. И то је једна страна ове књиге која је особито препоручује гг. учитељима, тим пре, што тога у досадањим земљописима нису могли наћи.

Књига је штампана у срп нар. задр. штампарији у Новом Саду и износи 5¼ штампаних таб. у формату школских књига, а цена је 36 нов. г. г. учитељима дајем сваку 7 књигу на дар, а књижарима књижарски рабат.

Препоручујући ову књигу уједно јављам, да се у мојој књижари може добити и свака друга школска книга српска или ма на којем туђем језику. Тако исто имадем свагда на сложишту разних забавних књига календара српских, мађарских, хрватских и немачких, све са означеним ценама.

Налоге са стране извршујем поштанским поузећем (per Nachnahme) врло брзо и тачно

У Сомбору 26. окт. 1877. Књижара
МИЛИВОЈА КАРАКАШЕВИЋА,

ПРВА ЗАБАВА СА ПРЕДАВАЊЕМ
У ДВОРАНАМА
„СРПСКЕ ЧИТАОНИЦЕ"

биће у Суботу 5. (17.) новембра.

РАСПОРЕД:

1. Предавање потпредседника „Срп. читаонице **А. Хаџића „о нашем лирском песништву."**
2. Предавање Ст. Ј. Јефтића: **„Разговор очима."**
3. **„Дижите школе"**, декламује мали Бранко Рајић.

Између предавања и декламовања свираће градска војничка банда по овоме програму:

1. Вајдлингауски марш од Вагнера.
2. Пик Дам, увертира од Сипеа.
3. Палома мехиканска песма од Крадјера.
4. „Тото", полка од Комшака.
5. Арија из опере „Фалштаф" од Балфеа.
6. „Њој за љубав", мазурка од Цирера.
7. Венац српских народних песама.
8. **Verdicte**, валцер од Штрауса.
9. „За сваког по нешто", потпури од Лехара.
10. Бурна полка од гђце Бале.

Почетак у 7 сахата у вече.

Позивају се пошт. чланови „Срп. читаонице," да изволе са својим породицама и гостима на забаву ову доћи.

Улазак бесплатан.

ОДБОР
за приређивање предавања и забава.

Прво ц. к. повл. паробродско друштво.

РЕД ПЛОВИДБЕ
ПУТНИЧКИ ПАРОБРОДА.

Из Новог Сада од 19. окт. 1877. почемши.

У Земун: уторником и петком после 4 сата по подне.

У Земун и Оршаву: средом и суботом у 4 сата по подне.

У Пешту: недељом, уторником, четвртком и суботом после ½5 сати по подне.

У Новом Саду 18. октобра 1877.

Оправништво.

Курз бечке берзе 2. (14.) нов.

5% металици	63.15
5% народног зајма	66.45
Државни зајам од 1860 г.	112 —
Акције банчине	827.—
Кредитне акције	203.90
Лондон	119.15
Угарске разтеретнице	78 25
Темишварске разтеретнице	77 —
Ердељске разтеретнице	74 70
Хрватско-славонске разтеретнице	85.—
Сребро	106.10
Ц. кр. дукати	5.69
Наполеондори	9 58
Немачке марке	58 99

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Усљед закључка конзисторијалног од 2. јула о. г. бр. К. 249. — 137. овим се стечај на Грабовачко-Свилошку парохију расписује.

Просителји имају своје нужним сведочбама снабдевене молбенице за 4 недеље, рачунајући од дана првог уврштења расписа овог, овамо поднети.

У Карловци 30. октобра 1877. 1—3

КОНЗИСТОРИЈА АРХИДИЈЕЦЕЗЕ КАРЛОВАЧКЕ.

Мануфактурна трговина
М. БАСТИЋА
у Старом Бечеју

потребује једног шегрта ил практиканта из добре куће. 1—2

Књижара браће Јовановића
ПРЕПОРУЧУЈЕ ИЗ СВОЈЕ НАКЛАДЕ
СРПСКЕ ГЛОБУСЕ.

Цена им је с меридијаном 8″ у пречнику ф. 15.—
без меридијана 8″ у пречнику ф. 6 70

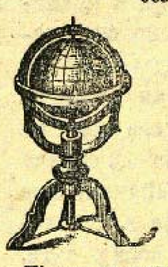

Како ретко која наша школа има **српских** глобуса, то се овим најтоплије исти препоручују. Превод је једног српског **стручњака** а израђени су у чувеној Фелкловој творници, те се могу мерити са свима страним глобусима. — Наручбине извршујемо **тачно с платом у наточ.** Капара од четвртине пек се писмима изволи увек прикључити.

Уједно препоручујемо и **телурије** с лунаријумом 2½″ у пречнику ф. 16—22, с немачким натписом

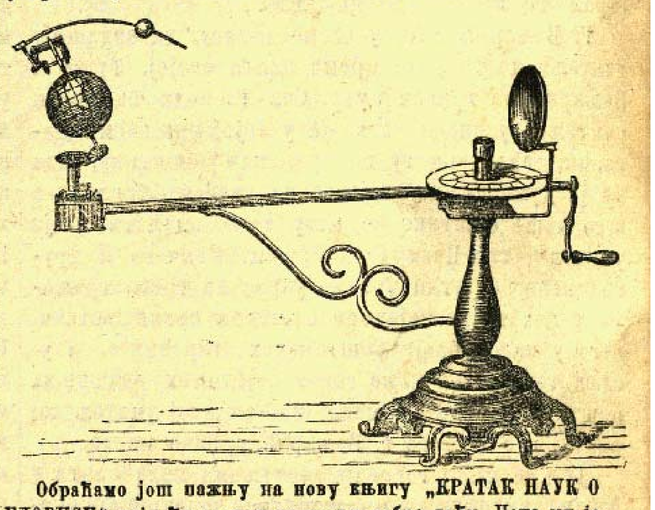

Обраћамо још пажњу на нову књигу „КРАТАК НАУК О ГЛОБУСУ" који ће сваком учитељу добро доћи Цена му је само 10 новчића.

У Панчеву септембра 1878 1—2

СТЕЧАЈ.

Код српске православно-црквене општине старо-бечејске упражњено је место црквенога певца, коме ће дужност бити свакидашња и празнична богослужења одправљати.

Плата је 400 ф. и 100 ф. у име станарине. — Првенство ће имати они, који су нотном појању и певању вешти, у ком ће случају имати 100 ф. више. Даље, од сваког укопа и парастоса кад позван буде по 50 н.

Потражитељи су дужни правоваљаним сведочбама доказати, да су, како у целокупном црквеном, тако и нотном појању подпуно вешти.

Рок стечају траје 6 недеља од прве објаве овог стечаја, за које ће време молбе са сведочбама на председништво општинско упућивати се. — Од сваког потражиоца захтева се да се у општини лично представи и да у цркви пои.

У Старом Бечеју 1. новембра 1877.

СТЕВАН ЖЕКИЋ, перовођа. — ЂОРЂЕ ЈОВАНОВИЋ, преседн. општ.

1—3

ГОСТИОНИЦА

у Моровићу издаје се до последњег октобра 1878. год. под закуп. Вољни закупу могу одма наступити. Погодбене услове даје властник.

1—3 **Сава Николајевић.**

РАТ НА ИСТОКУ

којега су посљедице, да је наш извоз у доњеа дунавске пределе сасвим прекинут, принуђени смо да нашу

творницу кинеског сребра

сасма напуштамо те и наше велико стовариште изврсних производа од кинеског сребра испод производне цене продавати.

За углед нека служи овај извор из великог ценовника, кога ми на захтевање franco шиљемо.

Спуштене цене.

	пре	сада		пре	сада
6 кашика за каву	3.50	1.50	1 кутија за масло	5.—	2.—
6 кашика за јело	7.50	2.80	2 чирака	8.—	3.—
6 ножева	7.50	2.80	6 подметача за нож.	5.—	2.70
6 виљушака	7.50	2 80	1 машице за шећер	2.50	1.—
1 вел. каш. за супу	5·—	2.30	6 десерт-ножева	6,—	2,50
1 вел. к. за млеко	3.50	1 50	6 десерт-виљушака	6.—	2.50
1 кутија за шећер	14.—	8,—			

Најновије гарнитуре маншети-дугмета по 1 ф. — са машином, запушача од јагњеде са животињским главама по 40 н,

После изврсни служавника, ибрика за каву тој, намештај за сто, чирака с три крака, посипача за шећер, сервиз за јаја, чачкалице за шећер, гарнитуре за сирће и зејтин и још више други ствари по тако исто чудновато умереној цени.

Особито напоменути ваља

6 кашика за јело
6 виљушака
6 ножева
6 кашика за каву
} сва 24 комада заједно у елегантној кутији 24 ф. сада 10.—

То исто од британског сребра сва 24 комада у елегантној кутији само 7 ф. — 9—12

Наручбине са стране извршуију се у наточ одма и савестно.

Адреса: **E. Preis**, Wien, Rothenthurmstrasse Nr. 29.

У Х. ЛАЈТНЕРА

САЛОНУ ОДЕЛА ЗА ГОСПОЂЕ

у гостионику **„код зеленог венца"** у 1 кату, приспео је **нов товар елегантних палетова и капута** од **најфинијих кончаних-Моазе- и Рамаш- материја,** који се **по најјевтинијим ценама** препоручују.

Задржаваће се овде још само до уторника 8. (20.) новембра

С велопоштовањем
Х. ЛАЈТНЕР из Беча.

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. — Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију." — Српска народна задружна штампарија.